

**NORDLAND
STATSADVOKATEMBETER**

**INSPEKSJONSRAPPORT
ARBEIDSLIVSKRIMINALITET
NORDLAND
2022**

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag og hovedfunn	2
2	Systemkontroll	4
2.1	Innledning	4
2.2	Nasjonale retningslinjer - lokal straffesaksinstruks - planverk	4
2.2.1	Instruks om operativt samarbeid mellom politi/påtalemyndigheten, skatteetaten og NAV av 2. april 2019.....	4
2.2.2	Lokal straffesaksinstruks.....	4
2.2.3	Kompetanseplaner.....	5
2.3	Påtalemyndighetens rolle i A-krimssenteret i Nordland	6
2.4	Politiets deltakelse i kontroll- og kunnskapsgruppen	7
2.5	Samhandling med egen linje og andre kolleger i politiet	8
2.6	Samhandling med øvrige etater på a-krimssenteret	9
3	Saksgjennomgang.....	10
4	Avslutning	13

1 Sammendrag og hovedfunn

Inspeksjonen ble varslet i brev fra Nordland statsadvokatembeter av 23. mai 2022, jf. vedlegg 1. Det ble i bestillingsbrevet stilt spørsmål av overordnet karakter, samt spørsmål knyttet til organisering, kompetanse og rekruttering, iverksetting av etterforskning og etterretning ved a-krimssenteret i Nordland. Spørsmålene er besvart skriftlig, jf. vedlegg 2. (Vedleggene til den skriftlige besvarelsen vedlegges ikke her, da de anses alminnelig kjent.) Inspeksjonsrapporten gjengir enkelte sitater fra den skriftlige besvarelsen, og andre steder en ren oppsummering. Det vises følgelig til den skriftlige besvarelsen for mer detaljinformasjon.

I bestillingsbrevet ba vi også om en oversikt over ikke avgjorte arbeidsulykkesaker pr. 1. juni 2022. Det utgjør 24 saker. Denne delen av undersøkelsen vil bli omhandlet i en egen rapport.

Inspeksjonen er innrettet mot arbeidslivskriminalitet generelt og ikke a-krimssenteret spesielt.

Riksadvokaten har bedt om at statsadvokatene besvarer enkelte overordnede spørsmål og har utformet et eget skjema for det formålet. Utfylt skjema følger vedlagt som vedlegg 3.

Inspeksjonen har dels vært en systemkontroll i tråd med riksadvokatens rundskriv 3/2020 om fagledelse i pkt. 5b, hvor det bl.a. fremgår "Gjennom systemkontrollen skal det vurderes om politidistriktene har en organisering og ressurssetting som legger til rette for en effektiv og kvalitativ god straffesaksbehandling. Det skal kontrolleres at de lokale rutinene og prosessene

ivaretar grunnleggende prinsipper om likebehandling, objektivitet mv. og at de er i overensstemmelse med gjeldende bestemmelser og overordnede påtaledirektiver. Hvordan riksadvokatens instruks til påtalemyndigheten og etterforskerpersonell i politiet blir implementert og etterlevd, må inngå som del av systemkontrollen. Det bør i denne forbindelse påses at politidistriktene har rutiner som sikrer at sakene undergis en løpende og forpliktende oppfølging, herunder en systematisk kvalitetskontroll."

Et hovedfunn er at nasjonale rutiner ikke er implementert inn i de skrevne lokale rutinene for etterforskning av a-krimssaker. Dette har politidistriktet selv også pekt på i sin skriftlige besvarelse, samt skrevet at dette vil bli vurdert ved revisjon av de lokale rutinebeskrivelsene. Embetet støtter dette da det bl.a. kan bidra både til klargjøring og til å nedfelle uskrevne rutiner (pkt. 2.2). Dette vil ventelig også kunne bedre påpekte utfordringer hva gjelder samhandling mellom politiets deltakere på a-krimssenteret og andre kolleger i politidistriktet. Statsadvokatene reiser spørsmål ved om samhandlingen på sikt best kan sikres ved at a-krimssenteret som sådan samlokaliseres med stedlig politi (pkt. 2.5).

Et annet sentralt funn er at det synes å råde usikkerhet rundt a-krimssenterets påtaleressurs og at det p.t. ikke er en dedikert påtalejurist tilknyttet senteret. Embetet anbefaler en fast påtalejurist og at denne samlokaliseres med øvrige av politiets deltakere på a-krimssenteret (pkt. 2.3).

Videre har politidistriktet redegjort for at ressurssettingen på a-krimssenteret ikke er i tråd med Felles styringsmodell. Embetet anbefaler på bakgrunn av denne rapporten og funn gjort under inspeksjonen at politidistriktet øker bemanningen i tråd med nasjonale føringer (pkt. 2.4).

Vi har til slutt sett på samhandlingen med øvrige etater på a-krimssenteret og politidistriktet har selv pekt på utfordringer hva gjelder politiets hjemler til å bidra på øvrige etaters kontroller. Statsadvokatene i Nordland ser frem til eventuelle nasjonale føringer og avklaring på området. I mellomtiden er det påkrevd at politidistriktet innretter sitt bidrag til a-krimssenteret i Nordland slik at de ansatte settes i best mulig stand til å takle de utfordringene som råder (pkt. 2.6)

Inspeksjonen har også bestått av en saksgjennomgang og vi har i den anledning gått gjennom 26 saker. Det var fra riksadvokatens side plukket ut 24 saker. En sak var ikke en økosak (antatt feilskrift) og er holdt utenfor. Det betyr at vi har gjennomgått 23 saker plukket ut av riksadvokaten og tre saker plukket ut av politidistriktet.

Hva gjelder gjennomgåtte saker (pkt. 3) er hovedinntrykket at mange av disse etterforskes godt og målrettet, men slik at det er liggetid i for mange av sakene. Etterforskningsplan har vært aktivt brukt i de rette sakene. Det er noe å gå på hva gjelder notoritet på undersøkelser og beslutninger som er gjort innledningsvis, som uavhengig av om det er etterforskningsplan eller ei med fordel kan fremkomme i BL eller i etterforskningsplanen. Praksis og uskrevne rutiner for f.eks. beslutning om iverksettelse av etterforskning og søk i aktuelle registre kan med fordel inntas i skrevne rutiner.

Hovedinnholdet og -funnene ble presentert muntlig for politimester Kløkstad i møte fredag 23. september 2022. Innspill ble mottatt og innarbeidet før ferdigstilling av rapporten.

Tre statsadvokater har vært involvert i inspeksjonen. Høiskar gikk ut i permisjon 23. september 2022 og har derfor ikke signert rapporten. Vi anslår at vi har brukt tilsammen fire ukesverk på inspeksjonen.

2 Systemkontroll

2.1 Innledning

A-krimssenteret i Nordland ble etablert i 2017 og politiet sto da for senterledelsen de første årene. Det var, inkludert senterlederen fra politiet, fire deltakere fra politiet på senteret over en lengre periode. Det har de siste par årene vært en del turnover blant politiets deltakere.

A-krimssenteret er lokalisert i Bodø i samme bygning som skatteetaten. Deltakerne er organisert under avsnittet for økonomiske straffesaker, a-krim og miljø, hvor øvrig personell og nærmeste leder er fysisk plassert på politihuset i Bodø.

Systemkontrollen er bl.a. innrettet mot etterforskning av a-krimssaker i politidistriktet, samt mot hvordan politiets deltakelse inn mot a-krimssenteret er organisert og hvordan det pr i dag fungerer. Prosjekt Øko er pågående i Nordland politidistrikt, men berøres ikke i rapporten.

2.2 Nasjonale retningslinjer - lokal straffesaksinstruks - planverk

Politidistriktet viser i sin skriftlige besvarelse med vedlegg at de har god oversikt over nasjonale retningslinjer, herunder Felles styringsmodell for a-krimssamarbeidet og instruks om operativt samarbeid mellom politi/påtalemyndigheten, skatteetaten og NAV av 2. april 2019.

2.2.1 Instruks om operativt samarbeid mellom politi/påtalemyndigheten, skatteetaten og NAV av 2. april 2019.

Nevnte instruks redegjør bl.a. for rutiner som pålegger politiet å vurdere behovet for bistand fra kontrollstatene under etterforskningen i straffesaker. Etterlevelsen av denne instruksen varierer i Nordland. Statsadvokaten er gjennom jevnlig samarbeidsmøter gjort oppmerksom på at skatteetaten i enkelte saker mener instruksen om operativt samarbeid ikke følges opp og at dette er en reell utfordring. Politidistriktets ledelse er kjent med dette og det forutsettes fulgt opp videre. I andre saker er det fra skatteetaten opplyst at samarbeidet er bra, om enn noe personavhengig.

2.2.2 Lokal straffesaksinstruks

Politidistriktet har ikke skriftlig implementert nasjonale føringer gitt i Felles styringsmodell for a-krimssamarbeidet i lokale instruks. Det er opplyst at det vil bli vurdert ved pågående revisjon av politidistriktets straffesaksinstruks. Noen uskrevede rutiner er likevel kjent, f.eks. at alle

saker som anmeldes av kontrolletatene etterforskes uten at det treffes særskilt beslutning om det, jf. punkt 3 femte avsnitt.

Det betyr bl.a. at det ikke er lokale skriftlige rutiner for hvordan påtalemyndigheten skal bidra inn i a-krimssamarbeidet, opp mot senterledelsen, politiets medarbeidere ved a-krimssenteret eller i linjen. Videre er det flere indikasjoner på at politiets deltakere på a-krimssenteret fremstår som for lite integrert i øvrige deler av politidistriktet.

Dette punktet underbygges av øvrige funn det blir redegjort for nedenfor. På bakgrunn av funn identifisert gjennom inspeksjonen vil embetet følgelig

anbefale politidistriktet å implementere nasjonale føringer skriftlig i lokal straffesaksinstruks slik at det gis nødvendige lokale føringer for hvordan a-krimssaker og a-krimssenterets deltakelse bør innrettes bl.a. på påtalesiden, på kunnskaps- og kontrolliden, samt i sin samhandling både i linjen og med øvrige enheter i politiet.

Det kan eksempelvis være instruks om hvem som har etterforsknings- og påtaleansvaret for a-krimssaker og hvordan samhandling bør skje i menneskehandelsaker og utlendingssaker.

2.2.3 Kompetanseplaner

Det er fra distriktet side opplyst at det ikke foreligger kompetanseplaner for etterforskere ved a-krimssenteret. I rekrutteringssammenheng er det opplyst at 75 % av søkerne til etterforskerstillinger kommer rett fra PHS, samt at det er stor turnover.

Det er videre opplyst fra politiets side at det er vanskelig å rekruttere fra spesialseksjoner til a-krim og at det bl.a. kan ha å gjøre med at a-krimssentrene representerer noe nytt og ukjent. Det er også vist til at usikkerhet om hjemmelsgrunnlag kan bidra til å ta bort noe av motivasjonen til å arbeide i a-krimssentrene.

Det foreligger heller ingen kompetanseplaner for påtalejurister ved a-krimssenteret. Søkerne har ofte erfaring fra andre etater, men sjelden både påtaleerfaring og a-krim-/økoerfaring. Av økojuristene er det svært varierende bakgrunn, hvor kun en er en erfaren økojurist.

I Felles styringsmodell pkt. 6 er det klargjort at ansvaret for å sikre rett kompetanse og kompetanseutvikling ligger hos arbeidsgiver. Sett hen til de beskrevne utfordringene rundt bl.a. rekruttering bør dette tas tak i. I riksadvokatens rundskriv nr 1/2022 om mål og prioriteringer er det fremhevet i punkt III at toppladelsen i politiet bl.a. må sørge for at påtalemyndigheten og politiet har riktig kompetanse på ulike nivåer.

Embetet

oppfordrer Nordland politidistrikt til å vurdere å lage rekrutterings- og kompetanseplan for politiets og påtale sin deltakelse på a-krimssenteret.

2.3 Påtalemyndighetens rolle i A-krimssenteret i Nordland

Det har vært stor turnover i politidistriktet på påtalesiden de siste par årene, også hva gjelder øko-jurister.

Det er opplyst at påtale var samlokalisert og representert med 50 % stilling på a-krimssenteret, men at denne ressursen skulle endres ved at politidistriktets tre øko-jurister fikk ansvaret for a-krimssaker som en del av sin portefølje. Det har etter 1. august 2021 ikke vært stedsplassert påtaleressurs på a-krimssenteret.

Politiets deltakere på a-krimssenteret har i noen grad forholdt seg til den påtalejuristen som tidligere var samlokalisert på a-krimssenteret. Den tidligere 50 % dedikerte påtalejuristen har gått over i ny stilling utenfor senteret. Denne juristen har fortsatt påtaleansvaret i en større straffesak med internasjonale forgreininger, og har fått i oppdrag å utrede enkelte spørsmål om hjemmelsbruk, men har utover dette liten restkapasitet til å følge a-krimssenteret.

Basert på både skriftlige besvarelser og samtalene vi har hatt, fremstår det som klart at det pr. i dag råder reell usikkerhet både om, og eventuelt hvem, som er tilknyttet a-krimssenteret på påtalesiden.

Det er beskrevet en påtaleressurs som er tilfeldighetspreget og mangelfull. Påtaleressursen til a-krimssenteret ser ut til å ha vært i et vakuum etter at påtalejuristen ikke lenger var samlokalisert etter 1. august 2021. Dersom det er slik at det er øko-juristene som skal fungere som påtaleressurs inn til a-krimssenteret, er det indikasjoner på at det mangler en skriftlig og/eller gjennomført plan for samhandling mellom de påtaleressurser som skal være avsatt, eller konkrete planer for dette med tanke på opparbeiding og styrking av kompetanse.

Som beskrevet nedenfor i punkt 2.6 er det utfordringer knyttet til samhandling med øvrige etater på a-krimssenteret grunnet usikkerhet om hjemmelsgrunnlag for politiets bistand/medvirkning på kontroller som forvaltningsorganer planlegger gjennomført. Det hitsettes fra Felles styringsmodell pkt. 5.3. "Bevissthet om grensen mellom myndighetsutøvelse etter politiloven og etterretning på den ene siden, og straffeprosessuell etterforskning på den andre, er avgjørende. Det skal derfor være påtalejurist tilknyttet hvert a-krimssenter. "

Situasjonen rundt usikkerheten om politiets hjemmel til å bidra til forvaltningsetaters kontroller fremstår som et klart uromoment. Dette antas løst på nasjonalt nivå på sikt. Fra statsadvokatenes ståsted er det i en slik uklar rettslig situasjon enda viktigere å ha en påtaleressurs som er kjent med de konkrete utfordringene og sammen med øvrige deltakere på a-krimssenteret kan utpensle hva man kan gjøre innenfor de hjemlene man allerede har.

Sammenholdes dette med riksadvokatens brev av 16. september 2021 om forventninger til rollen som påtalesaglig etterforskningsleder, er påtales integrerte rolle viktig bl.a. fordi det gir beslutningskompetanse om bl.a. hva som skal etterforskes, når starter etterforskningen, bruk av tvangsmidler osv., jf. bl.a. riksadvokatens brev punkt 3.2.

Det vil etter statsadvokatens oppfatning være en fordel om påtaleressursen er samlokalisert med øvrige a-krimdeltakere. Det anerkjennes at det har vært utfordrende med stor turnover på påtalesiden i distriktet. Realiteten er likevel slik at a-krimssenteret i for stor grad har stått uten tilstrekkelig påtaleressurs i ett år, hvilket er uheldig.

Sett hen til at distriktet ikke har konkrete rutiner for hvordan påtalemyndigheten bidrar inn i a-krimssamarbeidet, opp mot senterledelsen, politiets medarbeidere ved a-krimssenteret eller i linjen, sammenholdt med utfordringene beskrevet ovenfor, og kravet i felles styringsmodell, forutsettes dette tatt tak i.

Embetets

anbefaling er at a-krimssenterets påtaleressurs samlokaliseres med a-krimssenteret og gis nødvendig kompetansehevende tiltak innenfor de ulike rollene og ansvar som tilligger en påtalefaglig etterforskningsleder.

2.4 Politiets deltakelse i kontroll- og kunnskapsgruppen

Felles styringsmodell forutsetter at politiets deltakelse ressurssettes med to i kunnskapsgruppa og to i kontrollgruppa, altså fire personer i tillegg til nødvendig påtaleressurs.

Politiets deltakelse på a-krimssenteret i Nordland består av en etterretningsleder 3 (EL3) i kunnskapsgruppa og to etterforskere på kontrollsiden, altså til sammen tre personer. De er alle samlokalisert på a-krimssenteret.

Ledelsen i politidistriktet har i sin skriftlige besvarelse vurdert politiets kapasitet som "tilfredsstillende og mer så til, såpass at det nå er gitt ordre om at de ansatte også skal bidra inn i etterforskning av andre straffesaker."

Deltakerne i kontrollgruppen jobber begge på vakta på støtteliste hver fjerde uke. I tillegg er den sist ansatte deltakeren avgitt 50 % til økoavsnittet for å jobbe med en konkret sak. Han sitter da fysisk plassert på politihuset i Bodø. Til dette tilkommer at a-krimssenteret dekker et langstrakt fylke med fem GDE'er, hvilket gjør at kontroller eller etterforskning ute i distriktet medfører mye reisefravær og tilsvarende avspasering.

Politiets deltakelse er pr i dag følgelig ikke i tråd med hva felles styringsmodell forutsetter.

En av politiets deltakere ved a-krimssenteret, samt tidligere dedikert påtalejurist ved senteret, etterforsker en større straffesak med internasjonale forgreininger. Saken er ressurskrevende, bl.a. grunnet behov for innhenting av bevis i andre land.

Ovenfor beskrevne "uttak" av ressurs av de tre ansatte gjør at det etter statsadvokatens vurdering ikke er restkapasitet til å starte etterforskning i nye saker på nåværende tidspunkt.

Øvrige straffesaker som stammer fra samarbeidet i a-krimssenteret etterforskes pr. i dag av økoavsnittet i politidistriktet, da med økojurister som påtaleansvarlige. Dette illustrerer etter

statsadvokatenes syn på en god måte at de konkrete straffesakene ressurssettes og etterforskes der hvor det er kapasitet, også saker som er initiert av a-krimssenteret, og således at a-krimssaker som sådan behandles adekvat.

Det kan stilles spørsmål ved hva som er årsaken til at det ikke etterforskes flere saker av politiets ansatte på a-krimssenteret, noe som etter statsadvokatenes syn kan ha flere årsaker. En årsak kan være at politiets deltakere på a-krimssenteret ikke er tilstrekkelig bemannet sammenholdt med stadig turnover, en annen at det ikke er tilrettelagt for å ta avhør på a-krimssenteret, en tredje medvirkende årsak kan være mangel på påtaleressurs.

Ressurssettingen fra politiets side er etter statsadvokatenes vurdering for lav i Nordland. Kombinasjonen av årsaker knyttet til både ressurser og organisering gjør det etter statsadvokatenes syn

nødvendig å styrke politiets deltakelse på a-krimssenteret.

2.5 Samhandling med egen linje og andre kolleger i politiet

De to deltakerne i kontrollgruppa deltar på støtteliste hver fjerde helg. En av hensiktene er at de ansatte fra senteret skal kunne dele sin kunnskap med politipatruljen. En annen fordel er at man får opprettholdt IP-godkjenningen, som både har vist seg viktig i rekrutteringssammenheng og i den praktiske hverdagen på a-krimssenteret.

Om samhandling kan også nevnes en større straffesak med internasjonale forgreininger som etterforskes av en av politiets deltaker ved a-krimssenteret, i tett samarbeid med bistandsrevisor og øvrige ansatte på øko-avsnittet. Tidligere dedikert påtalejurist er også involvert i denne etterforskningen.

Videre er det pekt på at den sist ansatte i kontrollgruppa i en tid fremover skal jobbe 50 % med en sak på øko-avsnittet og bidrar således til tett samhandling i egen linje.

Foruten dette synes de noe manglende interne rutiner for samhandling og fysisk avstand å være en noe uheldig kombinasjon. Fra å ha hatt en svært tilstedeværende ledelse fra 2017, til at politiets bemanning og påtaleressurs er redusert, synes samhandlingen med politidistriktet som noe tilfeldighetspreget og for lite synlig til at politiets deltakere ved a-krimssenteret skal kunne ha tilstrekkelige gode forutsetninger for å bidra fullt ut i tråd med intensjonene på a-krimssenteret.

Nærmeste administrative leder sitter fysisk et annet sted og det er opplyst at det fungerer tilfredsstillende. Ledelsen i politidistriktet som sådan opplyses å være lite synlig.

Samhandlingen med andre relevante enheter (eksempelvis utlendingsenheten, spesiell etterforskning) savnes også. Deltakelse på støttelistene er positivt for å kunne opprettholde IP-godkjenning. På den andre siden fremheves at det ikke tilrettelegges for faktisk erfaringsoverføring eller patruljetjeneste som er relevant for a-krim. De helgene hvor a-krimdeltakerne går på støttelister er det alminnelige gjøremål som vask av biler og arrest, samt

gjennomføring av etterforskingsskritt innenfor andre saksfelt enn de som er relevant for a-krim saker. Noen av etterforskingsskrittene genererer etterarbeid som må utføres innenfor alminnelig arbeidshverdag på a-krim senteret. En arbeidshelg på støtteliste kumulerer anslagsvis ca. 3 fridager pr. fjerde uke. I tillegg til etterarbeid ligger antagelig fraværet fra a-krim senteret noe over de 20 % som er tiltenkt i Felles styringsmodell og er lite målrettet mot linjen og a-krim. Det kan således stilles spørsmål ved om deltakelse på støtteliste er helt treffende/fungerer etter intensjonen.

Mange a-krim saker kan ha en side opp mot menneskehandel. Det er etterlatt et inntrykk av at det er uklart hvem som har ansvaret for å initiere og/eller avdekke denne type kriminalitet. Dersom andre i politidistriktet innehar det ansvaret er det indikasjoner på at samhandlingen ikke er tilstrekkelig god.

Det er i Felles styringsmodell lagt opp til ca. 80 % tilstedeværelse ved a-krim senteret, slik at det er rom for faglige oppdateringer og ivaretagelse av kontakten med egen linje.

Deltakerne beskriver dels en manglende stedlig og faglig tilhørighet til andre i politiet, også til de som er en del av det samme avsnittet. Manglende kompetanseplaner og faglig tilhørighet kan være noe av årsaken til utfordringene med rekruttering og turnover.

Det bør legges til rette for kunnskapsdeling og tilhørighetsbehov for deltakerne på a-krim senteret, gjerne på sikt ved samlokalisering på politihuset i Bodø i forbindelse med nye lokaler.

Embetet

anbefaler at deltakerne på a-krim senteret får en tydeligere forankring i linjen og at det legges til rette for reelt økt samhandling med andre kolleger som det er relevant å ha tett samarbeid med (eksempelvis operativt utlending og menneskehandel).

2.6 Samhandling med øvrige etater på a-krim senteret

Riksadvokaten har bedt statsadvokatene stille følgende spørsmål til alle politidistrikt:

"Hvordan oppfatter politidistriktet at samarbeidet med A-krim senteret fungerer? Hva fungerer godt og hva fungerer ikke så godt, - og hva er årsaken?"

Det hitsettes fra skriftlig besvarelse fra politidistriktets ledelse:

"Vi opplever samarbeidet som godt. Årsaken er sammensatt men ligger mest i det samarbeidet man har med de samarbeidende etater som gir raske virkemidler. Øvrige etater har en annen verktøykasse innen forvaltning som gjør at mye løser seg raskt. Instruks om operativt samarbeid mellom politi/påtalemyndigheten, Skatteetaten og Nav av 24. mars 2010 [antatt feilskrift, det er siste versjon av 2. april 2019 som ligger vedlagt og som det vises til] ligger i bunn av samarbeidet, men ikke tilpasset rent a-krim samarbeid. Instruksen ligger vedlagt.

Det som ikke fungerer så godt er politiets samhandling med de øvrige etatene i operative kontroller. Dette tilskrives hjemmelsgrunnlaget, eller mangelen, politiet opererer med. Her er det store begrensninger for politiet utover synlig tilstedeværelse. Vedlagt følger ØKOKRIMS vurdering av politiets hjemmelsgrunnlag i a-krimssamarbeidet av 31. august 2020, sammenstilling av de ulike etaters hjemmelsgrunnlag for informasjonsutveksling av 17. juni 2022 om forskrift om deling av taushetsbelagt informasjon i a-krimssamarbeidet."

Deltakerne på a-krimssenteret beskriver situasjonen sammenfallende med øvrige i politidistriktet og de er kjent med at øvrige a-krimdeltakere etterlyser mer tilstedeværelse fra politiet på kontroller. De fremhever også at det uten tilstrekkelig engasjerte og tilstedeværende påtaleressurser og/eller ledere kan oppleves krevende selv å navigere i det juridiske landskapet.

Utfordringene knyttet til hjemmelsvurderinger på kontroller trenger nasjonal avklaring. I mellomtiden er det påkrevd med en tilstrekkelig tilstedeværende påtaleressurs. Det vises om dette til rapportens punkt 2.2 og punkt 2.3.

Kombinasjonen av flere momenter som bl.a. (antatt) for lav bemanning og ovenfor beskrevne hjemmelsutfordringer, sammenholdt med at samhandlingen mellom politiets a-krimdeltakere og øvrige avsnitt ikke er optimal, gjør det nødvendig med bedre tilrettelagte samhandlingsrutiner.

Embetets

anbefaling er økt støtte til deltakerne på a-krimssenteret fra ledelseshold og fra påtalemyndigheten.

3 Saksgjennomgang

Vi har undersøkt 26 saker, hvorav 23 av sakene er utvalgt av Riksadvokaten og tre av sakene har Nordland politidistrikt selv valgt ut. Riksadvokaten plukket opprinnelig ut 24 saker, men en av sakene var ingen økosak (antatt feilskrift hva gjelder saksnummer) og er følgelig ikke undersøkt nærmere.

Ni av sakene tilhører ett og samme sakskompleks med internasjonale forbindelser og er omtalt flere steder for øvrig i rapporten.

Ved gjennomgangen av sakene har det vært utfordrende å finne svar på det vi ønsket å undersøke kun ved å lese i sakene og eventuelt i andre politisystemer i de saker hvor dette er benyttet. Eksempelvis har vi sett på om politiet innledningsvis i etterforskningen har gjort undersøkelser knyttet til involverte personer i ulike registre mv. Dersom slike undersøkelser gir negative funn så er det ikke nødvendigvis spor etter undersøkelsene i saken. Vi har imidlertid

fått opplyst at det er rutiner for slike undersøkelser i alle økonomisaker, og at selv om det ikke fremgår av saken så er slike undersøkelser rutinemessig foretatt. Hvilke undersøkelser som er gjort bør komme tydelig frem i saken, også der det er negative funn.

I de 26 sakene er det til sammen over 30 anmeldelser. Det skyldes at det i flere av sakene foreligger anmeldelser fra flere hold, typisk at både bostyrer og skatteetaten er anmelder. I de 26 sakene vi har undersøkt foreligger det anmeldelse fra skatteetaten i over 20 av sakene. Kun tre saker er anmeldt av politiet, og to av dem etter en felles aksjon i regi av A-krim-senteret. Arbeidstilsynet har anmeldt to av sakene og bostyrer seks av sakene. Mange av sakene har vært behandlet i A-krim-senteret før sakene har blitt anmeldt. For eksempel gjelder dette i et større kompleks som har generert ni anmeldelser fra skatteetaten i de sakene vi har undersøkt.

Det er ikke mulig å lese direkte av sakene hvem som har besluttet etterforskning i de undersøkte sakene, men politiet har opplyst at det foreligger en rutine som sier at i alle saker anmeldt av skatteetaten og andre offentlige myndigheter skal det foretas en innledende etterforskning. Denne rutinen er ikke skriftlig etter det vi har fått opplyst. Kanskje bør det noteres i saken hvem som har besluttet at den skal etterforskes og en kort begrunnelse.

I de sakene vi har undersøkt gir de aller fleste anmeldelsene grunn til å tro at saken går inn under samlebegrepet A-krim. I 20 av de 26 sakene som er omfattet av undersøkelsen er det mistanke om bruk av ulike former for svart arbeid, enten i form av arbeider uten oppholdstillatelse eller timelister som ikke stemmer med reell arbeidstid mv og innleie av arbeidskraft som ikke er rapportert. I de sakene hvor anmeldelsen ikke gir indikasjoner på det som ofte går inn under begrepet A-krim finner vi flere anmeldelser fra bostyrer knyttet til manglende regnskap og lignende uten at det er mistanke om arbeidslivskriminalitet.

Vår gjennomgang av sakene gir et klart inntrykk av at subsumsjonen i anmeldelsene i all hovedsak er korrekt. Dette har trolig sammenheng med at anmelder i nær sagt alle sakene var offentlige myndigheter eller bostyrer som har høy kompetanse på sine områder.

Av de undersøkte sakene har om lag halvparten sitt utspring i A-krim-senteret.

I nær sagt alle sakene som ble gjennomgått har politiet undersøkt om involverte er tidligere straffet og om det foreligger verserende eller henlagte saker. Ofte ligger det straffeattest i saken på de mistenkte. Vi har fått opplyst at slike undersøkelser er en rutinemessig del av den innledende etterforskningen.

I de aller fleste sakene er det ikke mulig å se om anmeldte eller andre involverte er omtalt i politiets systemer eller om anmeldte er omhandlet i valutaregisteret. Politiet har imidlertid som nevnt innledningsvis opplyst at det gjøres rutinemessig som en del av den innledende etterforskningen.

I alle sakene vi har undersøkt synes anmeldelsene å være underbygget med god og tilstrekkelig dokumentasjon. Det har trolig sammenheng med at anmeldelsene kommer fra offentlige myndigheter eller fra bostyrer som begge har god kompetanse innenfor sitt område.

Om lag halvpartene av sakene har dessuten sitt utspring i A-krimssenteret som trolig også har hatt betydning for hvor godt anmeldelsene er utformet og hvilket underlagsmateriale som er lagt ved. Politiet har tatt initiativ for å få nærmere informasjon og/eller dokumentasjon i de sakene hvor dokumentasjonen ikke har vært tilstrekkelig.

Det var utført etterforskning i alle sakene som ble undersøkt. Vi kunne ikke se at straffeprosessloven § 71 c) er benyttet i de sakene som ble undersøkt.

Det er laget etterforskningsplan i halvparten av saken som er undersøkt. I de aller fleste sakene hvor det ikke er etterforskningsplan synes det ikke nødvendig å ha det i og med at saken fremstår som oversiktlig allerede ved anmeldelsen. I noen få saker har vi sett at det burde vært en etterforskningsplan. Hovedinntrykket er at der etterforskningsplan er laget, så er den reell og bærer ikke preg av å være en sakslogg og saken er tydelig definert i planen. Ni av sakene vi har undersøkt er som nevnt en del av et større kompleks og der er etterforskningsplanen meget gjennomarbeidet og blir etter det vi kan se brukt aktivt. Det er utarbeidet hypoteser i etterforskningsplanene, også en hypotese om at mistenkte er uskyldig. I nevnte sakskompleks fremstår det som klart at påtale har vært involvert i utarbeidelsen av etterforskningsplanen. I de øvrige sakene hvor det finnes en etterforskningsplan er det vanskelig å se av selve planen at påtale har vært involvert.

Andre relevante straffebud er ikke vurdert i seks av sakene. I de øvrige sakene har politiet vurdert saken opp mot de relevante straffebestemmelser som anmeldelsen gir grunnlag for.

I 20 av de 26 sakene har politiet undersøkt om det er andre enn anmeldte som står bak. I eksempelvis sakskomplekset som er nevnt tidligere (Ni av de 26 sakene) er det gjennomgående sterk mistanke om at andre enn de anmeldte står bak.

Det er liggetid i over halvparten av sakene. I enkelte saker er liggetiden over et halvt år. Det er grunnlag for å si at fremdriften ikke er tilfredsstillende i for mange saker. Også samlet saksbehandlingstid er for lang i flere saker.

Vårt inntrykk er at politiet i stor grad bygger på anmeldelsene når etterforskningen starter. I nær sagt alle sakene tas det avhør av mistenkte og andre vitner, det innhentes ligningsopplysninger, bankutskrifter mv hvis ikke det allerede ligger ved anmeldelsen. I nevnte sakskompleks (ni av de 26 sakene som er undersøkt) er det innledet et samarbeid med Økokrim, Eurojust og utenlandsk politi og påtalemyndighet, herunder innhentet opplysninger fra utenlandsk offentlige myndigheter, avhør gjort av utenlandsk politiet mv. Etterforskingsskrittene varierer i stor grad fra sak til sak, uten at det i seg selv er overraskende. Spennet er helt fra at det kun er avhør av mistenkte til omfattende etterforsking som nevnt.

I de fleste sakene som er undersøkt mener vi at det er gjort tilstrekkelige etterforskingsskritt. I noen saker har vi merket oss at sakene kunne vært etterforsket bredere, dvs rettet etterforskningen mot flere personer som kan mistenkes for å ha hatt en medvirkende rolle i saken. Kun i en sak har vi kommet til at det er gjort overflødige etterforskingsskritt – det dreier seg om svært mange avhør som i alle fall i ettertid fremstår som unødvendige.

I over halvparten av sakene er det utleveringspålegg besluttet av retten. I 5 saker er det foretatt pågrep og besluttet ransaking.

Det synes som beslag er håndtert i samsvar med regelverket.

4 Avslutning

Politidistriktet har mange dedikerte og dyktige tjenestekvinner og -menn.

Statsadvokatenes erfaringer vunnet gjennom denne inspeksjonen er at det ved godt tverretattlig samarbeid er avdekket en rekke straffesaker, hvorav det største sakskomplekset tar mye ressurser. Mange av sakene er etterforsket av øko-teamet med utspring i arbeid og innsats gjort ved a-krimssenteret.

Hva gjelder behovet for konkret forankring av a-krimssaker og a-krimssenterets plass i straffesaksbehandlingen har statsadvokaten stor tro på at tilpasning i en revidert straffesaksinstruks vil være positivt.

Det er stadig utvikling av kriminaliteten både nasjonalt og internasjonalt og det krever ekstra oppmerksomhet i tiden som kommer, også på dette fagfeltet. Med mer involvering og tilrettelegging fra politiets toppledelse har distriktet gode muligheter for både bedre samhandling innad og med andre etater på a-krimssenteret, samt å etterforske flere straffesaker innenfor ressursene på a-krimssenteret.

Som en videre oppfølging bes det om følgende:

1. Statsadvokatene ber om oversendelse av utkast til ny straffesaksinstruks før ferdigstilling for muligheten til å komme med innspill, samt eventuelle andre lokale retningslinjer av betydning for a-krimssaker.
2. Statsadvokatene ber om en tilbakemelding på hvordan distriktet innretter seg for snarlig å tilby politiets deltakere på a-krimssenteret tilstrekkelig påtaleressurs, enten ved samlokalisering eller ved en tilbakemelding på hva som er gjort/vil bli gjort for å sikre erfaringsoverføring fra tidligere påtalejurist til ny(e) påtalejurist(er). Dette bes gitt innen 15. desember 2022.
3. Statsadvokatene ber om en tilbakemelding på hvordan politidistriktet innretter bemanningen og hvordan bedre samhandling med øvrige i politidistriktet er tenkt gjennomført innen 1. april 2023. Dersom det utarbeides en kompetanseutviklingsplan, bes den også oversendt senest samtidig.

Statsadvokatene takker så mye for godt tilrettelagt inspeksjon og for samarbeide i den anledning.

Bodø 12. oktober 2022

Hilde Stoltenberg
førstestatsadvokat

Thor Erik Høiskar
statsadvokat

Siv Remen
kst. statsadvokat

Vedlegg:

1. Bestillingsbrev fra Nordland statsadvokatembeter av 23. mai 2022
2. Skriftlig svar på inspeksjonen del 2 Rutinegjennomgang, uten vedlegg
3. Riksadvokatens skjema – generelle spørsmål – fylt ut for Nordland

Kopi m/de tre vedleggene:

1. Riksadvokaten
2. Politidirektoratet
3. Økokrim